

Bejerot, den svenska narkotikapolitikens fader?

Björn Johnson, professor i socialt arbete vid Malmö universitet, har forskat i många år i frågor som rör missbruk, av alkohol och narkotika. I dagarna publicerar han boken *Nils Bejerot och den svenska narkotikapolitiken*. Varför är Bejerot intressant när man analyserar Sveriges narkotikapolitik över decennier, frågar sig författaren. Vilken betydelse har han haft och hur har den påverkat narkotikapolitiken och med vilken idéanalys? Lever hans idéer fortfarande kvar?

Björn Johnson ger oss svaret genom en systematisk genomgång av Bejerots forskning och alla övriga texter som var mycket omfattande, Björn Johnson har bedrivit ett imponerande forskningsarbete.

Han analyserar Bejerots inflytande under 1960, 70 och 80 – talen (Bejerot dog 1988). Under denna period anammades hans idéer och analys om narkotikans omfattning och utbredning, men han var också kontroversiell, många ifrågasatte hans analys och han fick en hel del kritik.

För att förstå den politik och policy som fattades inom ramen för narkotikapolitiken, redovisar Björn Johnson samspelet mellan politiska idéer, samhälleliga maktförhållanden och samhällsinstitutioner i kapitlet om *Vikten att analysera politiska idéer*. Han gör en kortfattad men intressant exposé över den svenska narkotikapolitiken som den utvecklats sedan 1950-talet. Bra läsning för unga socionomer som idag arbetar med socialt arbete.

I samband med att narkotikaanvändningen ökade under senare delen av 1960-talet växte det offentliga intresset för frågan både politiskt och i media, man började uppfatta narkotikaproblemet som ett farligt samhällsproblem. Tidigare

hade vård och reformstrategierna byggt på att narkotikamissbruket var ett symptom på andra samhällsproblem, som bostadsbrist, fattigdom och sociala orättvisor, symptomteorin. Men i slutet av 1960-talet fick kontroll och sanktionsstrategin ett större inflytande över debatten, där Nils Bejerot spelade en viktig roll.

Vem var Nils Bejerot och varför fick han ett så stort inflytande över narkotikapolitiken? Bejerot fick i unga år tuberkulos och blev inlagd på sanatorium. Tillfrisknade och började läsa medicin för att bli läkare. Han blev socialläkare och extraknäckte nästan under trettio år som konsultläkare till Stockholmspolisen. Han blev tillsynsläkare på Stockholmshäktet och det var under den tiden han kom i kontakt med personer som använde illegal narkotika. Han började så småningom att forska men hans vetenskapliga produktion var tämligen mager. Hans opinionsarbete var i gengäld enormt. Under 20 år producerade han flera hundra debattartiklar, bedrev en omfattande föreläsningsverksamhet och utbildningsinsatser för poliser. Han grundade Riksförbundet för ett narkotikafritt samhälle (RNS) som en motkraft mot RFHL som han ansåg vara en destruktiv organisation. Andra organisationer som inspirerats av Bejerot är Hasselarörelsen och Föräldraföreningen mot narkotika (FMN).

Han hade många anhängare, men även motståndare. I början av 1980-talet formulerades den **nolltolerans som blev den svenska principen**. Begreppet hyllades av många, men möttes även av kritik, bland annat av forskare som hävdade att Nils Bejerots analys saknade empiri. Hans inflytande byggde mycket på hans aktiva insatser i media och i debatter, hans kontakter inom polisväsendet och politiken, men han fick även stort stöd bland socialarbetare ute på fältet.

Enligt viktig teori var *smittsamheten*, och att han jämförde med infektionssjukdomar. Björn Johnson menar att Bejerots tidiga intresse för epidemiologi här hade betydelse.

Det fanns några frågor som kom att dominera den svenska narkotikadebatten, en var *legalförskrivningen* av narkotika.. Bejerot var en stark motståndare och menade att legalförskrivningen ledde till en spridning (enligt hans smittoteori). Visserligen ledde förskrivningen till en illegal försäljning på gatorna, men någon spridning blev det inte enligt den uppföljning som skedde senare, snarare blev de som var fast i drogmissbruk inte drogfria. En annan kärnfråga var synen på *frivillighet och tvång*. Frivillighet hade varit ett viktigt inslag i vården, men Bejerot ansåg att när det gäller vård av narkomaner var krav och tvång nödvändigt och en förutsättning för en framgångsrik vård.

Frågan om frivillighet och tvång blev en utgångspunkt även för K A-Westerberg som startade *Hasselarelsen och som* var god vän med Nils Bejerot. K-A delade Bejerots syn på missbruk och tvång, de fick ett ömsesidigt stöd av varandra. K-A fick hjälp att sprida kunskap om Hasselakollektiven och Bejerot såg verksamheten som det goda exemplet. På senare år har negativ kritik framkommit om Hasselakollektivens arbete, bland annat från tidigare elever.

Tillkomsten av LVM 1982 (Lagen om vård av missbrukare i vissa fall) hade Bejerot och många av hans närstående organisationer lobbats för, precis som i *förskjutningen av fokus från utbudsbekämpning till efterfrågebekämpning*. Bejerot ansåg att det var bättre att rikta sina insatser till gatunivån, till dem som använde droger än till finansiärerna, de skulle bara ersättas av nya. Den nolltolerans som Sverige fortfarande bekänner sig till, har enligt Björn Johnson försvårat arbetet med att lindra sviterna av drogmissbruk, genom till exempel sprutbyte, substitutionsbehandling och avkriminalisering av eget bruk. Begreppet *harm reduction* blev ett skällsord. Idag sker en tydlig uppluckring av synsättet, få tror på nolltolerans i praktiken.

Författaren ger en nyanserad bild av en engagerad och uppskattad, men mycket omstridd och kontroversiell person. En

hel del som Bejerot tillfört är fortfarande idag uppskattat, som Bejerots krav på behandling med kvalitet. Han anklagade institutionerna för att enbart förvara personer och inte bedriva vård, men den bestående effekten, enligt Björn Johnson, av Bejerots insatser är kontroll samt inriktningen på efterfrågebekämpning. En inriktning som ifrågasätts alltmer, bland annat kriminaliseringen av eget bruk. Björn Johnson vill inte sträcka sig så långt att han bekräftar att Nils Bejerot var den svenska narkotikapolitikens fader, även om hans påverkan var stor. Jag tycker boken ger en bred och bra översikt av den svenska narkotikapolitiken, av Bejerots inflytande samt av några nyckelpersoner och organisationer i hans samtid.

Claudette Skilving

Nils Bejerot och den svenska narkotikapolitiken

Björn Johnson

Arkiv förlag

